

СТАН ТА ДИНАМІКА ВІЙСЬКОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Білецький Богдан Михайлович

*здобувач освітньо-наукового рівня (доктор філософії),
Науково-дослідний інститут публічного права
м. Київ, Україна*

Сьомак Сергій Васильович

*здобувач освітньо-наукового рівня (доктор філософії),
Науково-дослідний інститут публічного права
м. Київ, Україна*

На сучасному етапі державотворення в Україні значну суспільну увагу приділяють питанням, пов'язаним із криміногенною ситуацією в державі, станом протидії кримінальним правопорушенням, запобігання криміналізації суспільства, нейтралізації негативних тенденцій цього процесу. Ідеться насамперед про проблеми екстраординарного плану, які прямо співвідносяться з питаннями національної безпеки України, безпеки її громадян, захисту конституційних прав і свобод людини, законності та правопорядку в державі. У цьому контексті особливої гостроти набуває проблема запобіжної діяльності, яка сьогодні є складною й суперечливою за своїм змістом, неоднозначною за наслідками процесів організаційного реформування, докорінної зміни суспільних відносин. Тому забезпечення внутрішньої стабільності, правопорядку й законності в системі та механізмі її функціонування набуло доленосного значення, адже на цьому й ґрунтується національна безпека [229, с. 130].

У кримінології більшість українських учених відстоює позицію, згідно з якою стан і тенденції окремого роду злочинності прямо залежать від стану загальної злочинності в державі, що перебуває в тісному взаємозв'язку із загальними, економічними, політичними, соціальними, правовими, організаційними, морально-психологічними та іншими процесами.

Проте, у результаті проведеного нами дослідження стану та тенденцій вчинення військово-економічних кримінальних правопорушень встановлено, що ані загальносоціальні, ані економічні та соціальні процеси в країні не справляють такого надзвичайного впливу на зростання кількості військових кримінальних правопорушень, як зміна воєнно-політичної ситуації в державі.

Так, за аналітичними даними 2013 р., в Україні було вчинено 563 560 кримінальних правопорушень, з яких 369 (0,065% від загальної кількості вчинених кримінальних правопорушень) становили військові кримінальні правопорушення.

Зведені аналітичні дані щодо стану та тенденцій вчинення в Україні протягом 2013–2022 рр. кримінальних правопорушень показали, що впродовж 2013–2018 рр. щорічно в державі вчинялося понад 0,5 млн (2013 р. – 563 560; 2014 р. – 529 139; 2015 р. – 565 182; 2016 р. – 592 604; 2017 р. – 523 911) кримінальних правопорушень. У 2018–2022 рр. спостерігалася тенденція їх різкого зменшення. Так, у 2018–2019 рр. кількість вчинених кримінальних правопорушень зменшувалася приблизно по 40 тис. на рік, у зв'язку із чим у 2018 р. загальний показник злочинності в державі скоротився на 15% (487 133), у 2019 р. – на 21% (444 130), у 2020 р. – на 36% (360 622), у 2021 р. – на 43% (321 443), у 2022 р. знову почав збільшуватися й становив 31,5% (362 636) від загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень у 2013 р. (563 560), чого не можна сказати про тенденцію вчинення військових кримінальних правопорушень. Незважаючи на загальне скорочення у 2014 р. (529 139) на 7,2% загальної злочинності, порівняно з 2013 р. (563 560), кількість вчинених військових кримінальних правопорушень протягом досліджуваного періоду зросла більше ніж в 11 разів (з 369 в 2013 р. до 4153 у 2014 р.).

У контексті загальної злочинності показник вчинення військових кримінальних правопорушень у 2014 р. становив 0,8% (4153/529 139), у 2015 р. – 1,1% (6213/565 182), у 2016 р. – 0,6% (3650/592 604), у 2017 р. – 0,9% (4577/523 911), у 2018 р. – 0,8% (3694/487 133), у 2019 р. – 0,8 (3616/444 130), у 2020 р. – 1,1% (4055/360 622) 2021 р. – 0,9% (3037/321 443), у зв'язку із чим можемо констатувати, що з 0,065% у 2013 р. протягом наступних дев'яти років (2014 р. – 24.02.2022) військові кримінальні правопорушення в системі загальної злочинності в державі стали займати близько 1% (рис. 3.1).

Як бачимо, для показників вчинення військових кримінальних правопорушень характерними є хвилеподібність коливань, найвищі показники спостерігалися у 2015 р. (6213), 2017 р. (4577) та 2020 р. (4055), а найнижчий – у 2021 р. (3037).

Наближені до 2021 р. показники були у 2016, 2018 та 2019 рр. Упродовж 2016–2019 рр. загальна кількість військових кримінальних правопорушень із певним коливанням змінилася в бік зменшення, що, на наше глибоке переконання, є необ'єктивним, оскільки не охоплює великого пласту прихованої (латентної) злочинності.

Введений Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 р. воєнний стан став лакмусовим папірцем до рекордного зростання

військової злочинності, у зв'язку із чим на тлі загального зменшення злочинності в державі набуло стрімкого зростання вчинення військових кримінальних правопорушень, середній коефіцієнт якого за 2022 р. – 3,8% у системі загальної злочинності по державі та в 4,5 рази перевищив показник 2021 р.

На підставі викладеного варто констатувати, що причин заострення, ускладнення, негативної криміногенної ситуації в Україні загалом і Збройних Сил України зокрема є чимало. По-перше, вони в наших економічних, соціальних негараздах, у низьких темпах реформування суспільства, суб'єктивному гальмуванні цього процесу; по-друге, у недостатній (а подекуди навіть низькій) ефективності роботи правоохоронних структур, центральних, місцевих органів влади та місцевого самоврядування, що значною мірою пояснюється тим, що правоохоронна діяльність орієнтована переважно на розкриття та розслідування вже вчинених кримінальних правопорушень, а не на запобігання їм через вплив на причини та умови вчинення кримінальних правопорушень; по-третє, у відсутності належної, а головне – системної роботи в межах окремих напрямів. Вагомим чинником у цьому ряду постає й проблема наявності серйозних прогалин, застарілих норм законодавчої бази протидії вчиненню військово-економічним кримінальним правопорушенням, що практично не діють, та запобігання їм [, с. 129].

Література:

1. Dmytrenko, Natalia. 2020. Criminological Characteristics of a Person Who Commits Crimes in the Armed Forces of Ukraine. *European Reforms Bulletin*. № 2. P. 8–11.
2. Dmytrenko N. A. 2020 Criminological Characteristics of a Person Who Commits Crimes in the Armed Forces of Ukraine. Odessa, Ukraine.
3. Shkuta O. O. 2020 Crimes in the Military Sphere: Reasons and Conditions. Odessa, Ukraine.